

Høgskolen i Telemark

SLUTTEKSAMEN

**2113 Norsk litteratur før 1900
01. 12.2008**

Tid: 5 timer

Målform: Nynorsk

Sidetal: 2 Ds.

Hjelpemiddel: Ingen

Merknader:

Vedlegg: "Andværs-skarven", "Felen i vilde skogen", "Roser", utdrag
frå *Hedda Gabler* (1 s.)

Eksamensresultata blir offentliggjort på nettet, via Arena høgskole. Passordet til Arena har alle studenter fått i eget brev ved semesterstart. I tillegg finn du eksamensresultatslister på utsiden av eksamenskontoret, men da trenger du kandidatnummeret ditt, så du bør notere dette på en lapp og legge den i lommeboka.

Avdeling for allmenne fag

Grei ut om litterære strømingar på 1890-talet, og gi ein analyse av ein av dei følgjande tekstane:

"Andværs-skarven" av Jonas Lie

"Felen i vilde skogen" av Hans E. Kinck

"Roser" av Sigbjørn Obstfelder

Hedda Gabler av Henrik Ibsen

Tekstar/utdrag er vedlagde.

Jonas Lie: Andværs-skarven

ANDVÆRS-SKARVEN

Udenfor Andvær ligger der en Fugleholme, som ingen kan komme iland paa, om Havet er aldrig saa roligt. Dønningen sætter sliq Dragsug og Braat om den.

Paa en vakker Sommerdag glinser det gennem Sjørøgen, som der laa en stor Guldring. Og Folk har fra gamle Dage ment, at der var en Skat der efter nogetslags Sjørøverskib.

I Solnedgangen hildrer der sig undertiden frem et Fartøi med Agterkastel og blinker i et gammeldags høit Galleri. Det ligger som i svært Veir og graver sig ned mellem tunge, hvide Braat.

Langs Skjæret sidder Skarven svart paa Rad og kiger efter Seien.

Men der var en Tid, da en akkurat havde Tal paa dem. Der blev aldrig hverken flere eller færre end tolv, og paa en Sten ude i Sjørøgen sad den trettende, saa en ikke saa den uden hver Gang den lettede sig og fløi udover.

De eneste, som bode paa Været udenfor Fisketiden om Vinteren, var et Kvindfolk og en Fremslængning af et Pigebarn.

Deres Fortjeneste havde de af at passe Hjeldstængerne for Rovfugl og Ravn, som var saa slem til at hakke op Hjeldbaandene.

Jentungen havde tykt, kulsvart Haar og et Par Øine, som keg saa underlig paa Folk, næsten saa en skulde sagt, hun lignede paa Skarvene derude.

Og stort andet havde hun ikke set for sig. For, hvem der var Far hendes, vidste ingen.

Slig levede de, til Jenten blev voksen.

Da hændte det, naar Jægterne paa Sommertiden skulde ud til Været og hente Tørfisken, at Unggutterne begyndte at underbyde hverandre for at fare didud.

Somme gav efter baade paa Part og Hyre, og Opslag paa Trolovelser blev der klaget over inde i Bygderne.

Men den, som voldte det, var Jenten derude med de rare Øinene.

Saa ilde stelt og fjelgt, hun gik der, havde hun et Lag, saa de, hun snakkede med, kom ind i en Ørsk og syntes, de ikke kunde leve hende foruden.

Den første Vinter fride en Gut, som havde baade Gaard og Sjøbod.

«Om Du kommer igjen ved Sommerleite og gir mig den rette Guldringen, jeg vil fæstes med,» sa hun, «kan det nok bli.»

Og den, som kom igjen til Sommeren, var Gutten.

Han havde meget Fisk at hente. Og Guldring kunde hun faa saa tung og gjild, hun bare vilde ha den.

«Den, jeg maa ha, ligger under Hanken paa Jernskrinet derude paa Holmen,» sa hun. «Det er, om Du holder af mig slig, at Du tør hente den.»

Men da blev Gutten bleg.

Han saa, Havboren sank og steg som en hvid Skumvæg derude i den blanke, varme Sommerdag. Og paa Holmene sad Skarvene og sov i Solen.

«Meget holder jeg af Dig,» sa han. «Men dette blir til Ligfærds og ikke til Bryllups.»

I det samme lettede den trettende Skarven sig fra Stenen i Skumrøgen og fløi udover.

Den næste Vinter fride Styrmanden paa en Jægt. Han havde gaat ulykkelig i to Aar for hendes Skyld.

Og samme Besked fik han.

Agterkastel: akterkastell, høyt akterdekk på seilskip   Havboren: havbåren, stor bølge i havet

«Kommer Du igjen ved Sommerleite og gir mig den rette Guldringen, jeg vil læstes med, saa kan det bli.»

Ud til Været kom han igjen ved Sankthanstid.

Men, da han hørte, hvor Guldringen laa, sad han og græd hele Dagen og Kvælden, til Solen begyndte at danse nordvest i Havet.

Da lettede Skarven sig og fløi udover.

Den tredie Vinteren var der stygge Uveir.

Der kuldseilede mangfoldige. Og paa et Baadhvælv, som kom drivende ind, hang der en afsvimet Unggut efter Knivbeltet.

Men Liv var de ikke istand til at faa i ham, alt det, de stilled med ham og rullede ham inde i Nøstet.

Da kom Jenten til.

«Der er min Brudgom,» sa hun.

Og hun la ham i Fanget sit og sad hele Natten og varmede Hjertet paa ham.

Da Morgenen kom, slog det.

«Jeg syntes, jeg sad mellem Vingerne paa en Skarv og holdt Hodet mod Dunbrystet,» sa han.

Gutten var lys og vakker med krøllet Haar, og Øinene kunde han ikke faa fra Jenten.

Han tog Arbeide paa Været.

Men hen maatte han og snakke med hende om aldrig saa tidlig og aldrig saa sent.

Saa gik det ham som de andre.

Han syntes ikke, han kunde leve hende foruden. Og samme Dag, han skulde fare, fride han.

«Dig vil jeg ikke narre,» sa hun. «Du har ligget ved mit Bryst, og, kunde jeg spare Dig for Sorgen, gav jeg gjerne Livet.

Faa mig kan du, om Du sætter Trolovelsesringen paa min Finger. Men beholde mig, faar Du ikke længere end Dagen varer.

Og vente vil jeg nu og længes efter Dig med Gru, til Sommeren kommer.»

Ved Sankthansleite kom Gutten didud alene i Baaden sin.

Og saa fortalte hun om Ringen, han maatte hente ude paa Skjæret.

«Har Du tat mig af Baadhvælv, kan Du lægge mig didud igjen,» sa Gutten. «Uden Dig kan jeg ikke leve.»

Men, som han tog til Aarerne for at ro udover, steg hun op i Baaden til ham og satte sig paa Agtertoften. Hun var saa hvid og underlig.

Det var vakkert Sommergeir, og Havet gik med lange, blanke Dønninger.

Gutten sad bare og saa paa hende og rode helt, til Dragsuget tordnede og bragede om Skjæret, og Grundbraattene og Skumfraaden sprøitede som Taarn.

«Har Du Livet kjær, saa vender Du nu,» sa hun.

«Dig har jeg kjærere end Livet,» svarte han.

Men, som Gutten syntes, Forstevnen grov sig under, og Døden gabte, blev det med ét blikkende stille, saa Baaden kunde lægge til uden at der løftede sig en Baare.

Der paa Holmen laa et gammelt rustet Skibsanker halvt op af Sjøen.

Jonas Lie

«I Jernskrinet, som ligger under Ankeret, er min Medgift,» sa hun. «Bær det op i Baaden din.

Og sæt Ringen, Du ser, paa min Finger. Med den trolover Du mig.

Saa er jeg din, til Solen danser inat nordvest ude i Havet.»

Det var en Guldring med en rød Sten i, og den satte han paa hendes Finger og kyssede hende.

Paa Skjæret i en Revne var der en grøn Græslek.

Der satte de sig. Og opvartet blev de paa noget Vis, som han ikke skjønnte og ikke brød sig om at tænke paa for sin store Glæde.

«Sankthansdagen er vakker,» sa hun, «og jeg er ung, og Du er min Brudgom. Og nu gaar vi til vor Brudeseng.»

Hun var saa fin, at han ikke vidste af sig for Kjærlighed.

Men, da Solen begyndte at danse derude i Havet for Natten, kyssede hun ham og fældte Taarer.

«Sommerdagen er vakker,» sa hun; «og Kvælden er endnu vakkrere. Men nu skumrer det.»

Han syntes med ét, hun blev ældre og ældre og ligesom svandt hen.

Da Solen gik under i Havranden, laa der kun noget smuldret Lintøi foran ham paa Skjæret.

Stille var Sjøen, og i den lyse Sankthansnat fløi der tolv Skarver udover Havet.

Fra *Trold. En Tylft Eventyr*, 1891.

Her etter *Samlede Værker*, bd. VII, 1914.

Hans E. Kinck

Hans E. Kincks (1865–1926) forfatterskap spenner over alle hovedsjangrene, men det er som novellist han blir regnet som mesteren, og få novellesamlinger i norsk litteratur har fått en slik posisjon i den litterære kanon som Kincks *Flaggermus-vinger*. Eventyr vestfra (1895).

Kinck henter stoff til sin diktning dels fra samtidig norsk bygdemiljø, dels fra italiensk renessansemiljø. Motsetningen mellom embetsmanns-kulturen og bondekulturen står motivisk sterkt i romanene hans og kan også skimtes i novellene. Men hovedpersonene i novellene, ikke minst i *Flaggermus-vinger*, blir først og fremst sett og framstilt i forhold til *naturen* omkring dem og i dem. Naturen er både en ytre og en indre virkelighet. I et av Kincks kjente essays, «Evnen til lengsel», bestemmer han denne evnen til lengsel som «geniet i den nordiske diktning». Vår folkekunst, skriver han, har «blitt til i det innestengte, med isklumper om roten».

Karakteristikken kaster også lys over våre tre Kinck-noveller nedenfor, og i særlig grad over kunsternovellen «Felen i vilde skogen» der Torstein spiller ut sin vilde angst og lengsel, men fela er ikke i stand til å bære og uttrykke de voldsomme spenningene i han. Her blir den tragiske slutten også knyttet til et naturalistisk motiv: Torstein gjenkjenner seg selv som farens gjenganger, en arv han ikke kan fri seg fra. Også i «Hvitsymre i utslaatten» får fela metaforisk, eller symbolsk funksjon. Forestillingen om en liten fele knyttes til en lengsel som finner seg til rette innenfor et borgerlig, kristent livsmønster, mens den store fela som Gertrud hører, «skyllet høit over kirker og hjem!» (Kfr. Bjørnsons «Thron», s. 298). I «Den hvite lille dame» tematiseres en barndomssituasjon. Den skaper en lengsel som blir bestemmende for hovedpersonens liv. Også her brukes 'sangen' til å uttrykke sinnslivet, lengselen.

FELN I VILDE SKOGEN

Med ét hørte de en stygg hujing – det kom fra nedre side vandene. Den sexten-sytten aars sønnen Torstein smatt ud av stuen, ud i bælgmørke kvælden. Konen, mager og lys, tog sig for bringen og sa «jössøs».

Det var lige under jul. Manden kom hjem til fjældgaarden Vasslid nedfra bygden; han hadde det med at huje slik mørke kvælder paa hjemvei, styggest naar han hadde været indom hos landhandleren og drukket, – men ogsaa ellers.

Hun reiste sig fra rokken, stod bortved kokeovnen, tænkte og frøs i uhygge; – det var som at ta et udyr i fang lige ind fra vilde skogen, naar han kom hjem slik, – denne svære karen, svart i haar og skæg og med svarte øine, som hev sig i hvasse glimt.

Gamle mor til manden, som sad hvidhaaret bortved ovnen, saa op paa konen, – øinene vided sig, det lysned underlig over det rynkete brune ansigt fra en brand langt væk; hun gjorde aat endda, og det var hun, som hadde forgjort konen, sa folk, dengang da hun tilsidst tog gutten paa Vasslid. –

gjøre aat: helbrede (ved hemmelige kunster)

Sønnen gled nedover bakken; han maatte ud, hvergang han hørte faren huje, fik ikke fred før; men dennegang var det noget andet ogsaa, som stak ham. – Alt var svart herude; fjældet var svart, og luften og liden, og den brede lange skogen nedenfor vandene var svart. Ved fjøshjørnet stansed han, satte i en hujing, saa ill og skarp han vandt; han holdt pusten, lydte ind i stilheden, som fulgte.

Det svarte bortenfor Troldbærg.

Og hun Sella i fjøset, budeien, tonte høiere og høiere; hun fælte, skønte han.

Sønnen kom igjen styggere; – fjældet kasted tilbage fælere.

– – Han skulde nok lære far sin at tie, han, – han kom her hjem, ret som det var, og skræmte Sella og skræmte den bleke moren! – –

Styggere og styggere blev skrikene. Bælgmørket, skogen, alt rundt om fyldtes av skrømt og udyr; det gnistred av øine, det tusled av labber.

Og fjøsdør-kroken kom paa; hun tonte stillere derinde. Hun fælte vel paa en anden maade ogsaa; – faren hadde været indom der alt et par gange nu i det sidste, naar han kom hjem om kvælderne, klaged hun. – –

Han hudde i, det styggeste han vandt; – – aa, i kvæld skulde han slippe stanse længe nedved fjøsdøren, skulde bli saapas skræmt, at han blev glad, han kom i hus. Han kunde ha sig hjem – han var gift, karen! – –

Gang paa gang hudde han i; men nu svarte det bare fra fjældet. Faren tagde; kom vel hid under Troldbærg nu, – og *der* storspøgte det rent, saa han holdt nok kæft.

Sønnen tagde ogsaa, lydte til susen i skogen, til elverne, som randt rundt om, sinte og store efter sidste styggeveirs-riden, – lydte efter Sella, som stod dødsstille indpaa fjøsgulvet. –

Faren pusted hidover volden, gled forbi i mørket; han for snøgt i kvæld. Der tog det i fjøsdøren; den var stængt. Han pikked paa én gang. Sella rørte sig ikke. En gang til.

Saa gled han forbi op mod vaaningshuset.

Sønnen hørte ham ramle ind gangen deroppe, – hørte den stærke stemmen hans, – saa uro i taglyset; han fylde stuen, naar han kom slik, soped med sig alle skogens udyr, saa det rørte sig efterpaa og gliste i hver ro, og mor og søn laa og fælte hele natten. Han slog aldrig, klamped bare omkring i svære støvler og pusted tungt.

Det gøs i Torstein; han pikked paa fjøsdøren. Hun lukked op.

«Ha du mjølka?» hvisked han.

«Ja!»

«Skonda deg daa!»

Og hun skyndte sig opover med mælken, mens han sad igen paa fjøskrakken i bælgmørke og vented. –

Hun var snøgg; – hadde bare sat mælken indom døren og ikke silet, sa hun. – Han tog skindlygten hendes, hented ned felen, som laa gemt opunder

fæle: være redd

bjælken ud i løen – den han hadde byttet til sig mod sauene sin, som han sa til faren var blit væk i fjældet.

Han mælte ikke et ord, da hun kom igjen, napped i strængene og lydte, satte den mellem knærne og hukte sig, hukte sig mer og mer, saa den tynde forvoxne skrotten bugtede sig som en ring. Hun stod og saa paa den smale halsen, som strakte det svarthaarete hodet kælent indtil felen.

Kørene flyttede øren, lydte og ristede paa hornene. –

Det gik i døren deroppe; hudde stygt imod skogen. Sella trykkede paa dørkroken. Torstein tog et drag over strængene; den læbemyge brede munden klemte sig fast sammen, og bag de mørke-, mørkebrune øine gnistred ild, som ikke kunde holde sig i ro.

Det var farens blik. Men ansigtshuden var lys, det var morens. –

Det hudde en gang til – nu var det nærmere.

«Jøssøs!» sa Sella og løftede paa laakkene, som laa halvt nedpaa de store graagule øine.

Lidt efter strøg noget bortover døren derude og pusted; Torstein stansede buen og stirrede paa hende. Saa gled det av, rusled opoverbakken; og Sella slap kroken.

Han satte sig paa krakken og tog tunge drag over strængene; han trampede, saa fjøsgulvet skalv, snøggere og snøggere gik buen. Det var som en foss, som væltede avsted med alt, som Verden eiede, og strængene stundom ikke vandt bære al denne laaten.

«Du æ styg' ikvæld, Tostein!» sa Sella, – ilden i øiet lystede lige mod hende.

Han hørte ikke.

Han vidste ikke selv, hvad han spelte; det var ingen slaatt, han hadde lært sig: han spelte om folk paa langreis, spelte om brede solfylde bygder i sommerveir; og han spelte om store dampbaader i skummende jag paa blanke havet, om knuste dønningers sprøit opefter de ytterste skær; og han spelte om høie svære kirker med stille stegende sol i hvidmalt væg.

«Da gneistra taa deg, Tostein!» sa hun og skærmed over øinene.

Han spratt op, slog armene om hende.

«Ja ve du ha meg daa!» skrek han og klemte.

Hun strævede imod:

«Uf daa! – eg fæle taa deg, Tostein!»

«Ja ve du ha meg daa!»

«Ja-a; – fara fint aat daa!»

Han slap hende, satte sig, gjorde kælene stryk med buen. Han bøiede sig mer og mer udover felen; hun krøb sammen paa huk fremfor ham og saa langs ansigtet hans – det var næsten visket ud i det svage lys fra skindlygten, som var ved at slukne.

Myge toner, som snoede sig og sveipte sig rundt om felekassen, saa det, som ristede og skalv saa haardt derinde under dem, kom længer og længer væk – det var som frost blev klædd og varmet.

flyttede øren: leet på ørene, spisset ører

Han la sig udover felen, tonte saa sagte til:

Aa felaa læt' in i vilde skogjen,
Ja, felaa læte.
Aa ingjen høire aa ingjen ser,
aa ingjen græte aa ingjen lær,
nei, ingjen græte.

Aa felaa læt' in i vilde skogjen,
ja, felaa læte.

Han ledte med haanden efter knærne, der felekassen laa.

«Ja-ha, felaa læte!» hviskede han igen, slap felen, trev om hænderne hendes, drog hende skælvende ned til sig bort paa en haug av tørt løv i ene fjøskroken.

Talglyset i skindlygten kom med det sidste blaff. Det rasled saa tørt i løvhaugen, bjældekoen rautede sagte og langt spørgende.

– Det gik i døren igen deroppe, – hudde stygt imod skogen.

Torstein spratt op, famled sig frem i mørket, fandt felen.

Sella efter; holdt i ham; ba:

«Tostein daa! – Tostein –! ve du 'kje ha meg, daa!»

Han svarte ikke, rev av kroken, skyndte sig ud, tog tunge drag over strængene; – – dette her inde i ham skulde finde vei alligevel, – vildskaben maatte faa leve! – –

Hun fulgte bortover volden. Faren hudde oppe paa tunet.

Dragene blev tyngre og tyngre over strængene, han spelte om andre ting end før – om lange sjøer paa stormmørkt hav, om høstdøde heier uden stig, om dybe kløfter i vilde bærget, om svarte nætter i skogen.

Hun sled i ham, vilde ha ham ud av dette; hun skønte den vilde susen om felen, som reiste med ham fra hende.

«Tostein, – ve du 'kje ha meg, daa!»

Han svarte ikke, spelte og spelte.

Men det duged ikke med disse strængene længer; det han saa, rev felekassen ud av hænderne paa ham; han slængte den bort mod en røis, saa det sang og brast, – hørte den danse nedover volden; han saa saa grant, hvor den for i mørket, det var som det stod ildslue om den, – og i ildsluen smøg tusser og sprang huldre, smatt under furu-rod, gemte sig i stenrøis – stygge rare myge skrotter.

Langtrukne kvink og strænger, som sprang! Og efterpaa bælgmørk stilhed.

Han slog op en stygg skratt.

«Du ve 'kje ha meg, daa!» sa hun lavt og slap ham.

Der kom ikke et ord til svar; han pusted. Han saa en lang stille lysning over furuskogen, – og derindei brede grønne bygder i solskin, og gilde byer med hus i hus.

«Me sku' 'kje gjort detta, daa!» hvisked hun.

«Nei, nei. Men daa fyst kjende eg, kor du fælte,» svarte han stilt og blev væk i mørket, op imod huset. –

Hun gik nedom stenrøisen, kendte langs volden, fandt felen.

– Men dagen efter strøg Torstein ned til bygden og fulgte dampen til byen; han maatte ud og se, hvad det var i den lysningen udover brede lange skogen.

---

*

Han var hjemmefra femten aar, hadde faret viden om og været mangeslags; begyndte som kjørekar i byen, blev siden læregut ved musiken og slog paa tromme.

En tid drog han rundt i østlands-dalerne med trækspel, i lag med et landstryger-kvindfolk, som slog paa triangel og sang. – Men den sidste tid holdt han sig mest paa Nordland, var med paa vinter- og sommerfisket.

– Saa han hadde set store byer, der hele hære spelte under høie træer, og kisteklædde folk gik og drev, og brede sollyse bygder; og han hadde set sjøs-prøit om de ytterste skær og lange bølger, som gled til havs uden endskab og maal. –

Men alt var blit anderledes nu, end det var i lysningen over den brede lange skogen.

Det var slik laat i alt han saa, en sus saa stærk, at det rakk for langt – han blev ikke med; det var som hjemme i Vasslid, før han fik felen, – naar han sad inde vinterkvælden og lydde paa nordenstormen, som kom hivende om hus-hjørnet ovenfra fjældet; – eller naar han laa i solbakken om søndagene og stirred langs furutoppers tæppe eller bortefters blomstertækket vold. Det banked i sindet hans, vilde med ud, vilde suse og fylde skogen, det han kendte; det suste fra ham isteden, saa han ikke kendte det han saa, og han laa igen paa bakken, ked sig og tom:

Slik var det med det, han hadde set disse femten aarene; det var som paa Vasslid, før han fik byttet til sig felen. –

– Saa, en dag paa Nordland, fik han høre, at faren var død, og moren tænkte sælge gaarden. Han reiste sydover med første sildejægt; han vilde hjem til Vasslid, for den matted bare denne flugt i sindet, som altid, altid vilde længer; han skønte det nu, der fandtes ikke fele stor nok i verden til at bære det, han kendte inde i sig, videre. – –

Moren flytted ned til skyldfolket sit; Torstein vilde være alene i fjeldet om vinteren, begynde paa igen, huje stygt imod vilde skogen, se utyske-øine gnistre i stenrøis og indunder furu-rod.

En mørk høstkvæld stod han i løen, lyste rundt om med lygten og regned ud, om høiet strak til. Opunder bjælken stak noget frem, graat av høistøv og væv-kone-væv.

kisteklædd: staskledd

Det var felen.

Mindet løb ned over ham med prikkende gys; høstkvælden stod der for ham, da han spelte fra sig Sella. Han studsed; veied felen med haanden; tænkte.

Saa risted han sig, gik snøgt ind i fjøset; – – nei, kvindfolk skulde ikke komme paa gaarden! Menneskene i det hele var lidet tess, dem han hadde set, – men allermindst var kvindfolk det: – enten fælte de for ham, eller ogsaa var de bare et stykke vildt kød, som skalv efter hans fangtag og ellers ikke tænkte paa nogetsag. Nei, han vilde ikke se kvindfolk paa gaarden! Derfor stelte han buskapen selv. –

– – Men strængene var kommet der igen. Han skønte det – og en lang varm strøm flød ind i sindet –: Sella hadde ledt den op nedved stenrøisen, – og hun hadde sat strængene paa, – og hun hadde stukket den op under bjælken, for det var bare hun, som kendte pladsen.

Han napped i strængen, kendte rundt om felekassen gang paa gang, kælte med den, satte sig paa fjøs-krakken. Han stemte; det var brest i laaten, – kassen var sprukket under, men et gult bastebaand var snøret om og holdt sammen.

Men han svor inde i sig: – kvindfolk skulde ikke komme paa gaarden! – – Han strøg let over med buen.

Det løsned inde i ham, tog til at flyde alt, i tusen blinkende bækker; han saa blomstrende græsvold i summende lek, – saa skælvende sol paa vindblaa-net sund, – saa dampende dugg mellem vaggende myrulds hvidt; han lukked øinene og saa det fineste og blødeste, som verden eied.

Det øged; det fossed. Det blev brun høst paa græsvolden, brakende sjøbrot indover sundet, fykende sne over fjeldmyrens is. –

Buskapen vred sig i baasen for at se, risted paa hornene, og bjældekoen kom med en lang spørgende raut.

Døren lukked sig stille op; levende smatt fra mørke høstkvælden, det ene levende efter det andre, haarete frosne styggeting, som fylgte fjøset med gufs fra ødsligt fjæld. –

Der var en stemme ude i mørket; han lydte.

Aa felaa læt' in i vilde skogjen,
ja felaa læte,

sa det.

Han løfted paa øienlaakkene og saa vart ud; i lyset fra lygten stirred et blekt jenteansigt ind

Aa einkvann græte, aa einkvann lær,
ja einkvann græte,

sa det igen og kom længer ind.

Fossen sagtmed over strængene. Noget sugende vildt i øiet hendes derude

vævhone: edderkopp

tog ham, en underlig langsynt længsel, som ligned vintersol ind i rimet skog, – lammed fingrene, som pressed om buen.

Han vidste, at folk sa, hun Sella nok ikke var rigtig de sidste aar, – kunde stryge paa skogen fra husbondsfolket mørke kvælderne og komme hjem først langt paa nat.

Hun gled ind paa fjøsgulvet, stod og saa paa ham.

«Ska eg hjelpe deg te mjølka?» sa hun.

«Du fær gjera so du ve,» sa han. Ordene hendes var graat, som risped som naaler gennem hele sindet.

Hun tog bytten, satte sig paa huk bortunder en ko. Han stirred hen mod hende uden at se, lydte paa laaten: mælkestrimernes lekende sprøit mod byttebunden, saa kælen hvile i skumblæret dyb. Og felen fulgte stille efter. –

Om en stund tog hun bytten og lygten uden et ord; han saa, hun var færdig, reiste sig og blev med.

«Du lyt' stogga deg sjøl, Tostein!» sa hun ude i mørket; det var, som alt det, de skulde si, turde komme frem her.

«Men eg æ 'kje go te,» sa han.

«– Eldes va du i stan te spela deg ratt burt, – burt fraa deg sjøl.»

«Ve du gjøim' ena daa?»

Hun svarte ikke; tog imod felekassen og buen. –

– Tre søndage i træk blev det lyst for Torstein og Sella; først paa vintren blev de viet. –

Og de vinterdøgnene paa Vasslid blev lyse som let skælvende fjælds sol i smaa ruder. Dag efter dag gled, og maaneder gled; aar efter aar gled, stille, som hendes bringes pust i søvne, rige som lune aaklærs ly.

*

– Men saa var det en vinterdag fire aar efter, et landstryger-følge kom opom gaarden paa vei over fjældet til nabobygden.

De ba; spelte paa trækspel for og sang. Sella gik ud og ind og fandt frem mad og fælte. Men Torstein sad hele tiden paa sængekanten inde i stuen hos dem, lydte paa pratet og smilte underlig; – – det var som stuen fyldtes av den sol, som blinket i brede bygder, og av vognes rammel i gilde byer; det var som rige steders glade speiling i hvert deres øie.

De hadde kortleik med, saa de spaadde. Og den jenten, som sang, ligned hende, han reiste i lag med opover østlands-dalen for mange aar siden; samme svarte haaret, samme gløgge øiekast, samme katteslæng med kroppen. –

Han blev siddende længe paa sængekanten, efter de var faret videre til nabobygden, sad og lydte under stivnet smil, – for det var den jenten, han hadde reist omkring med der øst.

Da det mørkned, tog han til at drive ud og ind dørene; ret som det var, stansed han indpaa gulvet, stirred ud tvers gennem væggen; det var, som han hadde hørt noget i nordenvinden, som tog til at plistre kold om hushjørnet.

Sella saa snøgt paa ham en og anden gang; hun hadde aldrig vidst, at han ligned far sin, som han gjorde.

Den urolige blinken i de svarte øine øged, flyttet sig snøggere, ledte efter noget langt væk. –

Hun fælte, da de la sig; øinene hans var som ødslige fjældvand, det svarte skægget som sammenvaset klunger og stive græsstraar nedfor Troldbærg; naar han pusted, var det som gufs fra myr og mørke.

Hun turde ikke slukke talg-lyset i flasken, laa vaaken udover og ventede i angst: – denne vildskaben maatte en gang slaa ud! – –

Og han skønte det paa øinene hendes – det var morens øine, naar faren kom hjem; de ledte saa skræmt efter noget paa ham at hvile i.

Det blikket sa ligesom, hvem han var; det kom over ham, saa han ikke kunde styre sig; han sprang frem av sængen.

«Kor ha du gjøimt 'ena?» sa han; han sa det lavt, men endda var det som storm over vilde heier.

«I ledikjen!» sa hun; turde ikke andet.

Han op paa loftet til kisten hendes, trev nedi efter felekassen – den laa bal-let ind i tørklædet; klamped saa ned igen, stormed ind, tog tunge drag over strængene, saa det fylgte stuen.

«Jøssøs!» sa hun.

Hun spelte om alt det, landstryger-følget saa, om fri reis rundt verden, op-over lyse dale og gennem larmende byer; det øged til hvinende storm gennem den brustne feles strænge.

Hun snudde sig i sængen:

«Tostein daa! – – Du lyt' stogga deg, Tostein!»

Han hørte ikke, haardere og haardere tramped han takten, saa gulvet gik i bølgevugg; stønnet tungt iblandt. Og hun ynked sig under kvitlen. –

Med ét reiste han sig, slog op en vild skratt, slængte felen mod væggen, saa bastebaandet om den sprang, og kassen gik i knas, traakked paa den og strøg ud.

Paa tunet satte han i en stygg hujing indover mod fjældet, der veien gik over til nabobygden; Sella inde i stuen vred sig og ba for manden; – – jøssøs, dette var faren fra først til sidst! – –

Det bar bortover volden med ham; han vidste ikke hvorhen, – bare vilde væk! – – og han kunde ikke komme langt nok væk! – Han kendte ikke nord-enstormen bide, endda han var i underklær, der den feied nedover bakken med kornet sne.

Gang paa gang hudde han stygt mod skogen.

– – Det sused i furuskog, det dured gjennom løvtrær, det flimred om øine, – flimred av lys over brede bygder og gilde byer, og av store flater av sjø, som vælted solguld. – –

Han vidste ikke, hvor han var, vidste ikke til nogen ting, da han satte sig i sneen. –

– Sella i stuen ynked sig og ba; hun hørte, at hujingen gled længer og læn-ger unna – nordenstormen om hushjørnet var mest lige stærk. Saa sprang

ledikjen: leddiken; lite rom i skrin eller kiste

hun frem av sængen, ud paa trappen, skrek «Tostein» med det veke mælet, som den hæse angsten mest hadde strubt. Alt i ét skrek hun; men intet svar.

Hun la ind igen, slængte paa sig klær, trev lygten; saa ud, til at vasse rundt i sneskavler hele natten. –

Bortunder Troldbærg laa manden, stivfrossen mest, med sne i det svarte skægg; det lysned av dag, da hun fandt ham. Hun blev staaende og stirre paa ham; sindet øged og vided sig, saa bringen blev for trang; men det frøs stykkevis – hun sukked ikke engang, da hun tog under armene for at slæbe ham i hus; nordenviden var naadd lige ind i hjertet hendes.

Og sangen fra kornet sne, som rasled bortefter flaten, tog til at gaa i bølger; nu skønte hun det, hun ikke hadde skønt et helt liv: hun hadde ikke været god til at fangta vilddyret i ham! – – Det var som sus fra mange strænge over sprukken felekasse – den samme slaatten han hadde tonet og spelt, mens han leved:

Aa felaa læt' in i vilde skogjen,
ja felaa læte.

Aa ingjen høire aa ingjen ser,
aa ingjen græte aa ingjen lær,
nei ingjen græte.

Aa felaa læt' in i vilde skogjen,
ja felaa læte.

Fra *Flaggermus-Vinge. Eventyr vestfra*, 1895.

Her etter *Flaggermus-Vinger. Fra Hav og Hei. Vaarnætter*, 1970.

HVITSYMRE I UTSLÅTTEN

Gertrud sat i kirkestolen en lys sommerdag, med hænderne foldet om Landstad, litt foroverbøiet og betænkt. En blek tredive-aars jente med tykt gult haar og store blaa øine, som stirret og lydte mot første kordørs-trinnet under halvlukkede lok; hun vilde ikke se høiere, for op mot alteret gik prestesønnen bred og sterk – han var fulgt med faren idag til annekset op i dalen og forrettet nu. Var kommet over fjeldene just, øst fra Kristiania.

Hun mistet hvad han sa, der kom dotter i ører og dis foran øine. Dette, som hændte for en uke siden, var efter hende nu ogsaa; det var efter hende hvor hun sat og stod.

... Ja, det var stille sommernat, som fylgte kirken ... Og det var et par mil ind i fjeldet. Ikke solglimt ned mellem blanke græsstraa, ikke røde paa de

Landstad: M.B. Landstads Kirke-Salmebog, autorisert 1869

REGN

(Impromptu)

En er en, og to er to –
vi hopper i vand,
vi triller i sand.
Zik zak,
vi drypper på tag,
tik tak,
det regner idag.
Regn, regn, regn, regn,
øsende regn,
pøsende regn,
regn, regn, regn, regn,
deilig og vådt
deilig og råt!
En er en, og to er to –
vi hopper i vand,
vi triller i sand.
Zik zak,
vi drypper på tag,
tik tak,
det regner idag.

Fra *Digte*, 1893. Trykt første gang i *Samtiden*, 1892.

Sigbjørn Obstfelder

ROSER

Ja roser! Visne!
Visne!

*

Det var midt på vinter og middag. Der flokked sig kirkeklokkeklangene sammen deroppe og drog henover. Deroppe, hvor luften er ren.

Der var roser og rødt og sneed roseblade.

Vårens blodrøde,
høstens blonde,

Impromptu: improvisert (om musikkstykke eller dikt).

p.: (mus

ROSER

vinterens hvide,
sommerens gule.

*

Nei! Jeg *kan* ikke!

Å – slik som – slik som – når det – – dø!

*

Hun hadde de mildeste, ja de blideste øine. Hun var langt borte. Hun gråt.

*

De *samler* sig over ham, falder, drypper, de drypper, de slynger sig og de hoer sig op, de *samler* sig over ham til et blødt – de hvide blade, de røde blade – et blødt rosekys, rosebladkys.

På pande, på mund, på hals.

*

Å jeg *kan* ikke, jeg *kan* ikke – jeg vilde bare –

Mildelig vilde jeg dø! Jeg vilde sette mig i hendes fang og kysse hende og slå armene omkring hende og dø som et lidet lydigt barn, der sovner.

Hende, som er døden.

*

Hendes kjole var vævet af roser og syet sammen med stængler. Hendes ånde var rosers duft. Hendes smil var rosers smil. Men øinene?

Hendes gråt var rosers gråt.

Jeg så det.

*

Det sner. Roser fra sol. Roser fra stjerner, millioner roser fra meteorer, som farer feil. Over hjertet legger roseteppet sig, og det blir så varmt, og det slår så let.

*

Blad og blad –

Det slår. – Det slår.

Knop efter knop.

Det slår. – Det slår.

*

Det er *mange* øine. Der er ligesåmange øine som roser. Der er døende øine.

*

Nei, der er *to* øine.

*

Der er *to*. Der er *to*.

p. Det slår. – Det slår.

Der er *to*. Der er *to*.

pp. Det slår. – Det slår.

*

p.: (musikk-uttrykk) piano, svakt.

pp.: (musikkuttrykk) pianissimo, meget svakt.

Strålende.

Jeg er blind. Jeg ser ikke.

*

Gud.

*

Der er *to*. Der er *to*.

Det dør.

Der er *to*. Der er *to*.

Dør.

*

Der er *ét*.

*

Han ligger i et rosehav. Verden er – roser, *alt* er roser, tanker er roser.

Det sortner. Der stænges for solen. Alt blir til *ét*. Der er ikke luft og vand og jord og mennesker. Der er blot *ét* menneske og – roser.

Der er ingen himmel med stjerner på, men et høit hav – af roser – og bortenfor rosernes grænse er der atter – roser.

Hjertet slappes. Hjertet blir en – rose – som visner. Og saften tørrer. Og bladene krymper sammen.

Vildt ud mod horisonten, roser, vildt stirrer han, vildt, roser, roser, roseblade (*furioso*), roseknopper *∴*: rosebægre *∴*: roseduft, rosegråt, rose – rosefarver, – (mor.) roser.

*

Jeg?

*

Vildt stirrer han ud mot horisonten, ud mod – roser.

*

Og dør.

* *

*

Du?

Trykt første gang i *Efterladte Arbeider i Udvalg*, 1903.

furioso: (musikk uttrykk) rasende, heftig.

mor.: (musikkuttrykk) morendo, hendøende.

FRU ELVSTED. Og det kan du stå her og si! Ikke mere bruk for meg! Jeg skal da vel hjelpe deg nu som før? Vi skal da vel bli ved å arbeide sammen?

LØVBORG. Jeg akter ikke å arbeide herefterdags.

FRU ELVSTED (*i selvoppgivelse*). Hva skal jeg så bruke mitt liv til?

LØVBORG. Du får prøve på å leve livet som om du aldri hadde kjent meg.

FRU ELVSTED. Men det kan jeg jo ikke!

LØVBORG. Prøv om du kan, Thea. Du får reise hjem igjen –

FRU ELVSTED (*i opprør*). Aldri i denne verden! Hvor du er, der vil jeg også være! Jeg lar meg ikke således forjage! Jeg vil være her til stede! Være sammen med deg når boken kommer.

HEDDA (*halvhøyt, i spenning*). Ah, boken, – ja!

LØVBORG (*ser på henne*). Min og Theas bok. For det er den.

FRU ELVSTED. Ja, det føler jeg at den er. Og derfor så har jeg også rett til å være hos deg når den kommer! Jeg vil se på at der strøes aktelse og ære over deg igjen. Og gleden, – gleden, den vil jeg dele med deg.

LØVBORG. Thea, – vår bok kommer aldri ut.

HEDDA. Ah!

FRU ELVSTED. Kommer den ikke!

LØVBORG. Kan aldri komme.

FRU ELVSTED (*i angstfull anelse*). Løvborg, – hvor har du gjort av heftene!

HEDDA (*ser spent på ham*). Ja, heftene –?

FRU ELVSTED. Hvor har du dem!

LØVBORG. Å Thea, – spør meg helst ikke om det.

FRU ELVSTED. Jo, jo, jeg vil vite det. Jeg har rett til å få vite det straks.

LØVBORG. Heftene –. Nu vel da, – heftene, dem har jeg revet i tusen stykker.

FRU ELVSTED (*skriker*). Å nei, nei –!

HEDDA (*uvilkårlig*). Men det er jo slett ikke –!

LØVBORG (*ser på henne*). Ikke sant, tror De?

HEDDA (*fatter seg*). Jo vel. Naturligvis. Når De selv sier det. Men det lød så urimelig –

LØVBORG. Sant allikevel.

FRU ELVSTED (*vrir hendene*). Å gud, – å gud, Hedda, – revet sitt eget verk i stykker!

LØVBORG. Jeg har revet mitt eget liv i stykker. Så kunne jeg vel rive mitt livsverk også –

FRU ELVSTED. Og det har du altså gjort i natt!

LØVBORG. Ja, hører du. I tusen stykker. Og strødd dem ut i fjorden. Langt ute. Der er i alle fall friskt saltvann. La dem drive i det. Drive for strøm og vind, og om en stund så synker de. Dypere og dypere. Liksom jeg, Thea.

FRU ELVSTED. Vet du vel, Løvborg, at dette her med boken –. Alle mine dage vil det stå for meg som om du hadde drept et lite barn.

LØVBORG. Du har rett i det. Det er som et slags barnemord.

FRU ELVSTED. Men hvor kunne du så –! Jeg hadde jo også min del i barnet.

HEDDA (*nesten lydløst*). Ah, barnet –

FRU ELVSTED (*ånder tungt*). Forbi altså. Ja, ja, nu går jeg, Hedda.

HEDDA. Men du reiser da vel ikke?

FRU ELVSTED. Å jeg vet ikke selv hva jeg gjør. Nu er all ting mørkt foran meg.

(*Hun går ut gjennom forstuedøren.*)

HEDDA (*står og venter litt*). De vil altså ikke følge henne hjem, herr Løvborg.

LØVBORG. Jeg? Gjennom gatene? Skulle kanskje folk se at hun gikk sammen med meg?

HEDDA. Jeg vet jo ikke hva der ellers er gått for seg i natt. Men er det da så rent uopprettelig?

LØVBORG. Det blir ikke ved denne natt alene. Jeg vet det så sikkert. Men så er der *det* at jeg gleder ikke leve den slags liv heller. Ikke nu på nytt. Det er livsmotet og livstrossen som hun har knekket i meg.

HEDDA (*ser frem for seg*). Den søte lille tosse har hatt sine fingre i en menneskeskjebne. (*ser på ham.*) Men at De kunne være så hjerteløs imot henne allikevel?

LØVBORG. Å si ikke at det var hjerteløst.

HEDDA. Gå hen og ødelegge hva der har fylt hennes sinn gjennom lange, lange tider! Det kaller De ikke hjerteløst!

LØVBORG. Til Dem kan jeg si sannheten, Hedda.

HEDDA. Sannheten?

LØVBORG. Lov meg først, – gi meg Deres ord på at hva jeg nu betror Dem, det får Thea aldri vite.

HEDDA. Det har De mitt ord på.

LØVBORG. Godt. Så vil jeg da si Dem at det ikke var sant hva jeg sto her og fortalte.

HEDDA. Det om heftene?

LØVBORG. Ja. Jeg har ikke revet dem i stykker. Ikke kastet dem i fjorden heller.

HEDDA. Nei, nei –. Men – hvor er de da?

LØVBORG. Jeg har ødelagt dem allikevel. I bunn og grunn, Hedda!

HEDDA. Dette her forstår jeg ikke.

LØVBORG. Thea sa, at det jeg hadde gjort, det sto for henne som et barnemord.

HEDDA. Ja, – så sa hun.

LØVBORG. Men det å drepe sitt barn, – det er ikke det verste en far kan gjøre imot det.

HEDDA. Det ikke det verste?

LØVBORG. Nei. Det var det verste jeg ville skåne Thea for å høre.

HEDDA. Og hva er så dette verste?

LØVBORG. Sett nu, Hedda, at en mann, – sånn henad morgenstunden, – etter en forvillet, gjennemsviret natt kom hjem til sitt barns mor og sa hør du, – jeg har vært der og der. På de og de steder. Og jeg har hatt vårt barn med meg. På de og

Hennit Ibsen: Hedda Gabler. Utdrag fra slutten av 3. akt

de steder. Barnet er kommet vekk for meg. Rent vekk. Pokker vet hva hender det er falt i. Hvem der har hatt sine fingre i det.

HEDDA. Ah, – men til syvende og sist så – så var da dette her bare en bok –

LØVBORG. Theas rene sjel var i den bok.

HEDDA. Ja, jeg forstår det.

LØVBORG. Og så forstår De vel også at mellom henne og meg er der ikke fremtid foran.

HEDDA. Og hva vei vil De så gå?

LØVBORG. Ingen. Bare se til å få ende på det alt sammen. Jo før jo heller.

HEDDA (et skritt nærmere). Eilert Løvborg, – hør nu her –. Kunne De ikke se til at – at det skjedde i skjønnhet?

LØVBORG. I skjønnhet? (smiler.) Med vinløv i håret, som De før i tiden tenkte Dem –

HEDDA. Å nei. Vinløvet, – det tror jeg ikke lenger på. Men i skjønnhet allikevel! For én gangs skyld! – Farvel! De skal gå nu. Og ikke komme her oftere.

LØVBORG. Farvel, frue. Og hils Jørgen Tesman fra meg. (Han vil gå.)

HEDDA. Nei vent! En erindring fra meg skal De da ta med Dem.

(Hun går hen til skrivebordet og åpner skuffen

og pistolkassen. Kommer så hen igjen til Løvborg med en av pistolene.)

LØVBORG (ser på henne). Den der? Er det erindringen?

HEDDA (nikker langsomt). Kan De kjenne den igjen? Den har engang vært løftet imot Dem.

LØVBORG. De skulle ha brukt den den gang.

HEDDA. Se der! Bruk De den nu.

LØVBORG (stikker pistolen i brystlommen). Takk!

HEDDA. Og så i skjønnhet, Eilert Løvborg. Lov meg bare det!

LØVBORG. Farvel, Hedda Gabler. (Han går ut gjennom forstuedøren.)

(Hedda lytter en stund ved døren. Derpå går hun hen til skrivebordet og tar pakken med manuskriptet frem, kikker litt inn i omslaget, tar noen av bladene halvt ut og ser på dem. Så går hun med det hele hen og setter seg i lenestolen ved ovnen. Pakken har hun på skjødet. Litt efter åpner hun ovnsdøren og derefter også pakken.)

HEDDA (kaster et av heftene inn i ilden og hvisker hen for seg): Nu brenner jeg ditt barn, Thea! – Du med krushåret! (kaster et par hefter i ovnen.) Ditt og Eilert Løvborgs barn. (kaster de øvrige inn.) Nu brenner, – nu brenner jeg barnet.